

โรฮิงจา และการปรากฏตัว ของเครือข่ายมุสลิมเมียนมา ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

กฤษณะ ทิวัตต์สิริกุล

สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช 80161

อีเมล: kangpungpla@gmail.com

Phenomenon Rohingya and The presence of a network of Muslim Myanmar In Nakhon Si Thammarat Province

Krisana Tiwatsirikul

School of Liberal Arts, Walailak University,
222 Thai Buri, Tha Sala District,
Nakhon Si Thammarat 80161, Thailand

E-mail: kangpungpla@gmail.com

บทคัดย่อ

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเริ่มต้นจากปฐมบท การควบคุมชาวโรฮินจาจำนวน 102 คนในนครศรีธรรมราช และนำไปสู่การปรากฏตัวของผู้พลัดถิ่นชาวมุสลิมเมียนมา ที่อาศัยพำนักอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีลักษณะเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงถึงกันมีการแฝงฝังอาศัยในชุมชนมุสลิมแบบผสมกลมกลืนมาแล้วมากกว่า 10 ปี โดยอาศัยการยอมรับวัฒนธรรมศาสนาอิสลามแบบเดียวกัน การสร้างตัวตนเป็นศาสนิกเดียวกันทำให้เกิดการยอมรับจากชุมชนแห่งที่พำนัก สร้างครอบครัวสัมพันธ์กับชาวไทยมุสลิม ขณะที่ผู้ประสานงานที่อยู่ในฐานะ “ผู้นำ” เครือข่ายได้สร้างพื้นที่ต่อรองกับผู้ใช้อำนาจทางกฎหมาย โดยมีพื้นที่ตัวตนในกฎหมาย ควบคู่กับพื้นที่ตัวตนนอกกฎหมายที่ไม่มีความชัดเจน แต่สามารถสร้างพื้นที่การยอมรับและเพิ่มขยายอำนาจการต่อรองในสถานะ “ผู้นำ” กับกลุ่มมุสลิมเมียนมาผู้พลัดถิ่นในจังหวัดนครศรีธรรมราช

คำสำคัญ: โรฮินจา, เครือข่ายมุสลิมเมียนมา

Abstract

The capture of 102 Rohingya people in Nakhon Si Thammarat Province has led to the beginning of the presence of diaspora Myanmar Muslims who, for ten years, have lived in a Muslim community. They have a network linking them and have lived in harmony through the shared Islamic faith. Because of this, the Myanmar Muslims have gradually been accepted by people in the community.

The diaspora Myanmar Muslims have created a Muslim identity, evoking recognition from the community as well as from Thai Muslims in general. The coordinators who acted as leaders have created networks for negotiation with the local legal authorities. They have an identity recognized by laws, but outside legal boundaries a ‘blurry’ identity. Nevertheless, these coordinators have been able to gain acceptance and expand their powers of negotiation as the “leaders” of the diaspora Myanmar in Nakhon Si Thammarat.

Keywords: Rohingya, Network of Muslim Myanmar

บทนำ

เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ.2558 การปรากฏตัวของชาวโรฮิงจาเป็นครั้งแรกของจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นผลจากการ

สกัดจับกุมโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรหัวไทร จังหวัด นครศรีธรรมราชส่งผลต่อการปฏิบัติการของหน่วยงานด้านความมั่นคง ที่อยู่ในห่วงของการกระชับนโยบายปราบปรามขบวนการค้ายาเสพติดในประเทศไทย ท่ามกลางแรงกดดันจากสหรัฐอเมริกา กรณีนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการปราบปรามขบวนการค้ายาเสพติดครั้งใหญ่ในประเทศไทย การปรากฏค่ายคุมขังของชาวโรฮิงจาในป่าอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ล้วนเป็นผลสืบเนื่องมาจากชาวโรฮิงจาที่ถูกจับกุมในนครศรีธรรมราช ขณะเดียวกันในระหว่างการกักกันห้วงระยะเวลา 1 เดือนที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอหัวไทร กลับปรากฏกลุ่มมุสลิมเมียนมา ขึ้นอีกกลุ่มที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับทางการไทย รวมทั้งองค์กรระหว่างประเทศ องค์กรภาคเอกชน เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับชาวโรฮิงจาและทางการไทย บทความนี้ผู้เขียนมุ่งนำเสนอการวิเคราะห์เป็นปฐมบทบนเส้นทางการค้ายาเสพติด และความเชื่อมโยงกับการปรากฏตัวของชาวมุสลิมเมียนมา ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยอาศัยข้อมูลภาคสนามที่ผู้เขียนลงพื้นที่ปฏิบัติหน้าที่ติดตามประเด็นนี้ในฐานะนักสื่อสารมวลชนมาตลอดตั้งแต่วันที่ 11 มกราคม พ.ศ.2558 จนถึงปัจจุบัน¹

¹ ระหว่างการลงพื้นที่ตั้งแต่วันที่ 11 มกราคม พ.ศ.2558 จนถึงปัจจุบันผู้เขียนได้ปฏิบัติงานในฐานะเป็นผู้สื่อข่าว Thai PBS. หรือองค์กรกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย หนึ่งกลางปี พ.ศ.2558 ผู้เขียนได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาบัณฑิต สาขาเอเชียศึกษา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และมีความตั้งใจจะศึกษาประเด็นเหล่านี้ในรูปแบบวิทยานิพนธ์ ในลำดับถัดไป

“โรฮิงจา” เหยื่อนับแสนทางข้ามมนุษย์ในภาคใต้ของประเทศไทย

นับจากต้นปี พ.ศ.2557 นโยบายปราบปรามขบวนการค้ามนุษย์ของรัฐบาลไทย เพื่อลบข้อกล่าวหาจากสหรัฐอเมริกาที่ตราประเทศไทยไว้เป็นประเทศที่มีสถานการณ์ของการค้ามนุษย์อยู่ในระดับ “Tier3” หมายถึงประเทศที่ดำเนินการไม่สอดคล้องกับมาตรฐานขั้นต่ำตามกฎหมายด้านการค้ามนุษย์ของสหรัฐฯ และได้ใช้ความพยายามอย่างมีนัยสำคัญที่จะแก้ไขปัญหาการค้ามนุษย์ ซึ่งถูกระบุอยู่ในรายงานประจำปี เรื่อง สถานการณ์การค้ามนุษย์ (TIP Report) เป็นรายงานที่กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ จัดทำขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยการปกป้องเหยื่อการค้ามนุษย์ (Trafficking Victims Protection Act of 2000 หรือ TVPA) เพื่อรายงานต่อรัฐสภาสหรัฐฯ โดยเปรียบเทียบสถานการณ์การค้ามนุษย์ของทั่วโลกกับมาตรฐานของสหรัฐฯ (รายงานการค้ามนุษย์ปี พ.ศ.2557 สหรัฐอเมริกาดันไทยอยู่บัญชีร้าย ทำย ณ วันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ.2557 จากเว็บไซต์ประชาไทย เข้าถึงเมื่อ 25 กันยายน พ.ศ.2559 <http://prachatai.com/journal/2014/06/54150>)

ภาพที่ 1 สภาชาวโรฮิงจาใน อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

เหตุการณ์วันที่ 11 มกราคม พ.ศ.2558 เป็นการสกัดจับกุม ขบวนการยนต์ 5 คันที่บรรทุกชาวโรฮิงจาอัดแน่นมาในรถได้ถึง 102 คน บนถนนสายนครศรีธรรมราช-หัวไทร ช่วงชาล่องใต้เชิงเขาพระบาท หมู่ที่ 3 ตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ถือเป็นปฐมบทครั้งสำคัญ ในภาพลักษณ์ของรัฐบาลไทยได้ถือเป็นโอกาสในการปราบปรามขบวนการค้ามนุษย์ครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ โดยมีปัจจัยแรงจูงใจจากข้อมูลข่าวสารที่ถูกเผยแพร่เชิงสืบสวนอย่างต่อเนื่อง จากสภาพชาวโรฮิงจาที่ถูกปฏิบัติอย่างทารุณและมีอาการอ่อนแรงจากการเดินทางไกลอัดแน่นในรถยนต์ การพิสูจน์บุคคลตามกฎหมายไทยและขั้นตอนการคัดกรองชาวต่างด้าวที่เข้ามายังประเทศไทยโดยผิดกฎหมายได้ข้อสรุปว่าชาวโรฮิงจาเหล่านี้คือ “เหยื่อ” จึงเป็นแรงกดดันซ้ำที่ทางการต้องเร่งรัดคดี ภาาระส่งต่อให้ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองผลักดันออกนอกประเทศต้องยุติลง จุดเริ่มต้นของคดีค้ามนุษย์เริ่มขึ้นชาวโรฮิงจาเหล่านี้จึงกลายเป็น “เหยื่อ” ตามกฎหมายพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ การจับกุมผู้ต้องหาเริ่มต้นคือผู้ขับซีรยนต์ที่ถูกจับได้ 2 ใน 3 คนแรกในที่เกิดเหตุนี้เป็นสะพานที่เชื่อมต่อไปยังเครือข่ายการค้ามนุษย์ชาวไทยอีกหลายคน

จนถึงขณะนี้ (25 กันยายน พ.ศ.2559) ชาวโรฮิงจาที่รอดชีวิต 98 คน ได้ส่งกระจายไปอาศัยอยู่ในศูนย์พักพิงชั่วคราวในจังหวัดสุราษฎร์ธานี สงขลา และระนอง เป็นเวลาเกือบ 2 ปีพวกเขายังไม่สามารถเดินทางต่อไปได้ในประเทศที่ 3 ชาวโรฮิงจาทั้ง 98 คนกลุ่มนี้จึงเสมือนปักหลักอยู่ในประเทศไทย มุมวิเคราะห์ในบทความนี้คือกรอบแนวคิดคนพลัดถิ่น แม้เป็นกรอบที่ค่อนข้างกว้างขวางและมีข้อถกเถียงอยู่มากมาย แต่ในมุมมองของผู้เขียนเห็นว่ากรอบ

วิเคราะห์เช่นนี้สามารถที่จะอธิบายปรากฏการณ์ และศึกษากลุ่ม เคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนและมีปฏิสัมพันธ์ทั้งเชิงบวกและลบในการลงหลักปักฐานพักอาศัยอยู่ในประเทศที่ 2 หรือประเทศที่ 3 ได้ดีพอควร และอาจมีข้อถกเถียงนำไปสู่ข้อค้นพบหรือทฤษฎีในรูปแบบที่แตกต่างกันไปได้

ปรากฏการณ์จับกุมชาวโรฮิงจาในจังหวัดนครศรีธรรมราช งานภาคสนามได้นำไปสู่การค้นพบเครือข่ายชาวมุสลิมเมียนมาที่อาศัยพำนักอยู่ในเวลาเดียวกัน เป็นผู้ที่พลัดถิ่นจากถิ่นฐานบ้านเกิด หรือรัฐชาติของพวกเขา เช่นที่ โรบิน โคเฮิน (Robin Cohen) ให้ความหมายคนพลัดถิ่นว่า หมายถึงกลุ่มคนหรือชุมชนข้ามพรมแดนรัฐ-ชาติ ที่มีลักษณะเด่น 9 ประการ (Robin Cohen, 1996, 1997, อ้างใน ชีวะวุฒิ เสนาคำ, 2547, น.13) คือ

1) กระจายอยู่นอกมาตุภูมิตั้งแต่สองแห่งหรือสองประเทศขึ้นไป 2) เหตุของการกระจายนี้ อาจมาจากการบังคับ การแสวงหาการทำงาน การค้าหรือนโยบายของเจ้าอาณานิคม 3) มีความทรงจำร่วมเกี่ยวกับถิ่นกำเนิด 4) มีอุดมคติและพันธะร่วมในการรักษา พื้นฟู สร้างความปลอดภัย ความมั่งคั่งแก่มาตุภูมิ 5) มีสำนึกร่วมและกระบวนการเคลื่อนไหวเพื่อกลับมาตุภูมิ 6) มีสำนึกความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้มข้น 7) มีความสัมพันธ์ไม่ราบรื่นกับสังคมของประเทศที่ตนอาศัยอยู่ในปัจจุบัน 8) มีความเห็นอกเห็นใจและมีความเป็นปึกแผ่นหรือความสมานฉันท์กับคนพลัดถิ่นชาติพันธุ์เดียวกันในอีกประเทศ และ 9) อาจจะมีชีวิตที่เฉพาะในประเทศพักพิงที่มีชนดิธรรมต่อความแตกต่างทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม

ทำนองเดียวกัน พิทยา พุสสาย (2553) ศึกษาวิจัยในโครงการศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติจากพม่าสู่

แม่ฮ่องสอน กรณีศึกษากลุ่มไทยใหญ่ กะเหรี่ยงและคะยาห์ พบสาเหตุการย้ายถิ่นจากประเทศหลักของต้นทาง คือ 1) ปัจจัยผลักดันอันเกิดจากปัจจัยทางด้านสังคมและการเมืองเคลื่อนย้ายส่วนหนึ่งอาจเกิดจากความไม่พอใจสภาพสังคมหรือการเมืองในประเทศได้ เช่น การเมืองมีความวุ่นวาย กีดกันเชื้อชาติ วรรณะ หรือความคิดเห็นทางการเมือง 2) ปัจจัยผลักดันอันเกิดจากสภาพทางด้านเศรษฐกิจในเมียนมา อันเป็นผลจากความรุนแรงของรัฐบาลทหารเมียนมา หรือจากโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลเมียนมา กระนั้นผู้เขียนเห็นว่าทั้งสองประเด็นที่พินิจ ค้นพบค่อนข้างมีความละม้ายคล้ายคลึงกับเหตุปัจจัยที่ชาวโรฮิงจาที่ปรากฏการจับกุมคุมกักตัวในจังหวัดนครศรีธรรมราช ให้เหตุผลในการตัดสินใจย้ายถิ่นออกมาจากรัฐยะไข่ ในประเทศเมียนมา

บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์ (2549) ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิถีชีวิตของแรงงานข้ามชาติที่มาจากประเทศเมียนมา ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติในโครงการสอนภาษาไทย-อังกฤษของคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตยในเมียนมา” มีข้อค้นพบใน 4 ประเด็นด้วยกัน โดยพบว่าแรงงานข้ามชาติที่มาจากประเทศเมียนมาเป็นใครนั้น สามารถตอบได้ใน 2 ลักษณะ คือ ตอบโดยข้อเท็จจริง และตอบโดยอิงกับตำแหน่งแห่งที่ของคนถาม การตอบโดยข้อเท็จจริง พบว่าแรงงานระดับล่างจากเมียนมาเดิมเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศเมียนมาและบางส่วนก็เป็นคนเมียนมา โดยสิ่งที่คนกลุ่มนี้ต้องเผชิญคล้ายคลึงกันคือ ระบอบการปกครองแบบเผด็จการทหารเมียนมาร์ที่พยายามจะรวมความแตกต่างให้กลายเป็นหนึ่งเดียวผ่านความคิดเรื่องนโยบายทำให้เป็นเมียนมา โดยใช้ยุทธวิธีต่าง ๆ จนในที่สุดทำให้ประชาชนจากเมียนมาทนไม่

ไหวจนต้องหลบหนีออกมา อีกประการหนึ่งมาจากระบบโลกาภิวัตน์ที่ทำให้การย้ายถิ่นเป็นไปง่ายขึ้น มีการสื่อสารระหว่างแรงงานข้ามชาติที่มาทำงานในประเทศไทยกับญาติพี่น้องที่ยังอยู่ในประเทศเมียนมาว่ามีความสะดวกสบายมากกว่า ทำให้การย้ายถิ่นสามารถเกิดขึ้นได้ง่ายกว่าในอดีต สำหรับการตอบโดยอิงกับตำแหน่งแห่งที่ของคนถาม พบว่าเมื่อคนถามอยู่ในสถานะที่แตกต่างกัน คำตอบที่ได้ก็จะแตกต่างกันตามไปด้วย

การศึกษาของ บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์ ในข้อค้นพบตามที่มีผู้เขียนได้ยกอ้างตามความข้างต้นนั้น ผู้เขียนเห็นด้วย เนื่องจากการสอบถามชาวโรฮิงจาที่ถูกคุมตัวในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่าข้อมูลที่ได้รับนั้นกลับมีความแตกต่างกันเมื่อผู้สอบถามอยู่ในสถานะหรือตำแหน่งแห่งที่ของผู้ถามที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด รวมทั้งความไว้วางใจต่อผู้ถามข้อมูล

ความซับซ้อนของข้อมูลและความไว้วางใจ

ข้อสรุปในช่วงเวลาการอาศัยอยู่ในศูนย์พักพิงชั่วคราวชาวโรฮิงจาจากกลุ่มนี้เหลือเพียง 98 คน จาก 102 คนจำนวน 4 คน

เสียชีวิตไปในระหว่างที่รักษาตัวในโรงพยาบาลหัวไทร จังหวัด นครศรีธรรมราช ด้วยขาดอาหารและน้ำทั้ง 4 ศพ ได้รับการฝังตาม อย่างหลักบทบัญญัติศาสนาอิสลามที่สุสานบ้านหน้าศาล ตำบลหน้า สตน อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วน 98 คน ที่เหลือถูก กักตัวเพื่อการสอบสวนอยู่หลังสถานีตำรวจภูธรหัวไทรร่วม 1 เดือน

ทว่าข้อมูลในระหว่างการสอบสวนอย่างเป็นทางการจากเจ้าหน้าที่ทาง การไทย ข้อมูลการพูดคุยซักถามจากเจ้าหน้าที่ UNHCR ข้อมูลจากนักสื่อสารมวลชนที่เข้าไปพูดคุยซักถามผ่านล่ามชาว มุสลิมเมียนมาเป็นชุดเดียวกับการเป็นล่ามแปลภาษาให้ทางการ กลับมีมิติที่อธิบายความเดือดร้อน การละเมิดสิทธิมนุษยชนใน ประเทศเมียนมาที่ปฏิบัติกับชาวโรฮิงจา แตกต่างกับทางการไทย ต้องการเน้นในประเด็นการกระทำความผิดอาญาตามกรอบ พฤติการณ์ค้ามนุษย์ หรือพฤติการณ์ของเครือข่ายอาชญากร ข้ามชาติ กับผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำพาชาวโรฮิงจากลุ่มนี้เข้ามาใน ราชอาณาจักรไทย สิ่งนี้จำเป็นต้องปรากฏอยู่ในสำนวนมากกว่า พฤติกรรมการละเมิดสิทธิมนุษยชน

นัยสำคัญของความไว้วางใจแรกกับพนักงานสอบสวนใน ระยะแรก พบว่าข้อมูลที่ได้รับจากการสอบสวนชาวโรฮิงจาเหล่านี้ ที่ได้รับสถานะผู้ตกเป็น “เหยื่อ” ของขบวนการค้ามนุษย์กลับไม่ได้ รับความร่วมมือ เหตุผลและคำตอบพบว่าความเข้าใจสะท้อนผ่าน การสวมเครื่องแบบของพนักงานสอบสวน จะเกิดความกังวลและ ระวังตัวมากขึ้น พวกเขาสังเกตและระวังก่อนที่จะให้ข้อมูลผ่านล่าม ซึ่งพอสรุปได้ว่าการสวมเครื่องแบบของตำรวจไทยหรือพนักงาน สอบสวนของไทย ทำให้ท่าทีความระแวงระวังของพวกเขาเพิ่มมาก ขึ้น ด้วยเหตุผลที่ว่าในยะไซ ผู้ที่สวมใส่เครื่องแบบหรือยูนิฟอร์ม มี

อาวุธติดตัว จะถูกให้ความหมายเป็นพวกที่คอยคุกคามกดขี่ และเป็นผู้ที่กวาดต้อนไล่สังหารชาวมุสลิมโรฮิงจา ร่วมกับชาวพุทธยะไข่มาอย่างยาวนาน

จากข้อมูลหญิงสาวชาวโรฮิงจาอย่างน้อย 4 คน ที่ได้พูดคุยสัมภาษณ์บอกผู้เขียนผ่านล่ามได้ข้อมูลในทำนองเดียวกันว่า พวกเขาถูกข่มขืนโดยคนที่อยู่ในรูปแบบกระทำกับเขาติดต่อกันหลายคน ครอบครัวถูกสังหารและเผาบ้านเรือน แต่หลังจากถูกข่มขืนจึงยอมหนีออกมาจากยะไข่ ด้วยการชักชวนของเพื่อนชาวมุสลิมโรฮิงจาด้วยกัน ผู้ที่อยู่ในรูปแบบและติดอาวุธถืออำนาจที่ถูกส่งมาโดยทางการของเมียนมา ในสายตาของหญิงมุสลิมโรฮิงจา คือผู้คุกคามชีวิต และล้วนแต่เป็นผู้โหดร้าย ดังนั้นท่าทีความหวาดกลัวต่อพนักงานสอบสวน หรือตำรวจ โดยเฉพาะตำรวจจากกองกำกับการสืบสวนตำรวจภูธรนครศรีธรรมราช อยู่ในชุดเครื่องแบบสนามสีเขียวคล้ายทหาร เป็นรูปแบบที่ทำให้เกิดความหวาดกลัวอย่างเห็นได้ชัดไม่กล้าพูดคุยแม้ว่าจะผ่านล่ามแปลภาษาชาวมุสลิมเมียนมาด้วยกัน เจ้าหน้าที่ทางการไทยและล่ามต้องปลอบประโลมและทำความเข้าใจใหม่ท่าทีจึงผ่อนคลายและให้ความร่วมมือมากขึ้นภายหลังพนักงานสอบสวน หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายสืบสวนต้องมาพูดคุย หรือสอบถามปากคำโดยอยู่ในชุดนอกเครื่องแบบแทน ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลจึงปรากฏมากขึ้น

เหตุการณ์อพยพโยกย้ายของชาวมุสลิมเมียนมา

ผู้เขียนได้มีโอกาสสอบถามข้อมูลจากทั้งชายและหญิงชาวโรฮิงจาไม่น้อยกว่า 15 คน จากทั้งสิ้น 98 คน ที่ถูกกักตัวอยู่ในบริเวณสถานีดำรวจภูธรหัวไทร ตลอดเวลา 1 เดือนคือเดือนมกราคม

พ.ศ.2558 เพื่อค้นหามูลเหตุผลการตัดสินใจเดินทางออกมาจากรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา ในส่วนนี้นอกจากการพูดคุยสอบถามในที่ควบคุมแล้ว ยังมีโอกาสเพิ่มเติมอีกหลายครั้งที่ได้พูดคุยกับชาวโรฮิงจา ที่อาศัยอยู่กับชาวนครศรีธรรมราช ข้อมูลที่ได้รับตลอด 1 เดือนพอที่จะสรุปประมวลเหตุผลในการเดินทางหลบหนีออกจากประเทศเมียนมามุ่งสู่ประเทศไทยได้ดังต่อไปนี้

1. ถูกชักชวน ถูกหลอก

การตัดสินใจเดินทางออกจากประเทศเมียนมา ของชาวโรฮิงจาที่ถูกจับกุมในอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ในประเด็นนี้พบว่ามีลักษณะของการชักชวนโดยชาวโรฮิงจาด้วยกันเอง โดยผู้ชักชวนจะมีความสามารถในการผ่านเข้าออกพรมแดนระหว่างรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา และพรมแดนเมืองจัตตะกอง ประเทศบังคลาเทศ ที่มีรอยต่อทางพรมแดนติดกัน โดยอ้างถึงการใช้ชีวิตในประเทศอื่นที่ดีกว่า โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านของไทย ที่มีผู้นับถือศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมาก และบางส่วนถูกชักชวนโดยพวกที่มีเรือประมงขนาดเล็กและขนาดใหญ่ เรียกร่องค้าเดินทางจากชายฝั่งไปส่งยังเรือใหญ่ที่รออยู่ในทะเล ซึ่งส่วนนี้พบว่ามีความซับซ้อนในเชิงการค้ามนุษย์เป็นชั้น ๆ ข้อมูลที่ได้รับทั้งจากฝ่ายความมั่นคงที่ติดตามสถานการณ์เรื่องของการค้ามนุษย์ อธิบายว่าเป็นต้นทางหลักของการค้ามนุษย์ กล่าวคือ เรือเล็กจะได้ค่าจ้างในการนำชาวโรฮิงจา ไปส่งยังเรือใหญ่แบบรายหัว ขณะที่เจ้าของเรือเล็กไปเรียกค่าเดินทางจากชาวโรฮิงจาผู้ตกเป็นเหยื่ออีกชั้น เท่ากับมีรายได้ในการนี้เกิดขึ้น 2 ต่อ ชาวโรฮิงจาที่ตกไปถึงเรือใหญ่จะตกเป็นเหยื่อในขบวนการค้ามนุษย์โดยสมบูรณ์

2.การบังคับกวาดต้อน

ข้อมูลที่ปรากฏอีกส่วนคือการบังคับกวาดต้อน โดยพวกเขาอ้างว่าเป็นการกระทำของรัฐโดยการใช้กำลัง “ทหาร” เข้าไปปฏิบัติการกวาดล้างหมู่บ้าน ด้วยการรื้อถอนทำลายบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย ครอบครัวยุติกันที่ขัดแย้งกันถูกสังหาร บางครอบครัวฆ่าร้ายหญิงสาว มารดา บุตรสาวถูกข่มขืนสังหารต่อหน้าสมาชิกในครอบครัว และกวาดต้อน บางส่วนของผู้คนไปลงเรือที่จอดรออยู่กลางทะเลแล้ว เหยื่อไม่น้อยกว่า 3 ราย บอกเล่าข้อมูลเป็นไปในทิศทางเดียวกัน บางรายเป็นนักศึกษาศาสนา ที่เรียนอยู่ในบังคลาเทศเพื่อจะกลับมาเป็นผู้นำทางศาสนาในหมู่บ้าน เขาถูกเพื่อนบังคับให้ขึ้นเรือไปด้วยกันอ้างว่าไปเที่ยว แต่กลับมาส่งยังเรือใหญ่ที่รออยู่กลางทะเลหากขัดแย้งจะถูกทำร้ายอย่างรุนแรง หลายคนที่อยู่บนเรือขณะเดินทางถูกสังหาร บาดเจ็บ และตัดสินใจกระโดดลงไปในทะเลโดยไม่รู้ชะตากรรม

3.ความหวังพบญาติและแสวงหาโอกาสในประเทศที่ 2 และประเทศที่ 3

ชาวโรฮิงจาที่หลบหนีออกจากแผ่นดินเมียนมา บางส่วนไปอาศัยอยู่ในประเทศมุสลิมที่อยู่ทางตอนใต้ของประเทศไทย สำเร็จ เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย การติดต่อสื่อสารกับญาติผู้อาศัยในประเทศเหล่านั้น เป็นแรงจูงใจทำให้ตัดสินใจเดินทางเพื่อไปพักพิงในประเทศเดียวกัน เกือบทั้งร้อยเปอร์เซ็นต์ล้วนเดินทางผ่านประเทศไทยไปทั้งสิ้น แล้วแต่ว่าโชคชะตาของใครจะพบช่องทางที่ทำให้รอดชีวิต หรือพ้นจากขบวนการค้ามนุษย์ ผู้เขียนพอที่จะประมวลอาชีพของญาติชาวโรฮิงจาที่ไปพักหลักในประเทศที่ 3 จากกลุ่มที่ได้พูดคุยตลอด 1 เดือน พออนุมานได้ว่าส่วนใหญ่ไปขายแรงงานกลุ่มแรงงานชั้นล่าง เช่น แรงงานในสวนปาล์มน้ำมัน แรงงาน

รับใช้ในครัวเรือน โดยมีการสนับสนุนเชิงซ้อนจาก “อำนาจ” บางประการทำให้คนเหล่านี้สามารถเป็นพลังในทางการเมืองได้ ในประเทศเพื่อนบ้านหนึ่งของประเทศไทย

ว่าการเดินทางหลบหนีออกนอกรัฐะยะไของชาวโรฮินจาเหล่านั้นไม่ใช่เรื่องง่าย การแสวงหาทางออกนอกประเทศตามความหวังจึงขึ้นอยู่กับผู้นำพาออกไปสู่จุดใด กลุ่มนี้จึงเป็นผู้สมัครใจที่แสวงหาช่องทางในการเดินทางเพื่อไปยังประเทศที่ 2 คือประเทศไทยหรือประเทศที่ 3 ตามที่ครอบครัวหรือญาติมิตรของพวกเขาเดินทางบรรลุถึงที่หมาย เส้นทางระหว่างนี้เป็นตัวชี้วัดอนาคต

ข้อมูลภาคสนามของชาวโรฮินจาทั้ง 98 ราย ที่ผู้เขียนติดตามตลอด 1 เดือน พบว่ามีความสอดคล้องกับ “โรฮินจาชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ และความขัดแย้ง” ซึ่งเป็นงานเขียนเชิงวิชาการของผู้ช่วยศาสตราจารย์ดุลยภาค ปรีชารัชช (2558) เสนอข้อวิเคราะห์นโยบายของรัฐบาลเมียนมาที่มีต่อชาวโรฮินจา ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นหลักที่มีผลต่อปัญหาความไม่สงบและการใช้ความรุนแรงทางการเมืองในเมียนมา ซึ่งเป็นชุดนโยบายที่น่าสนใจและสัมพันธ์กับปัญหาโรฮินจา 4 ประการด้วยกันได้แก่

- 1) นโยบายแบ่งแยกแล้วปกครอง (Divide and Rule) มีวิธีการที่แยบยลและหลากหลาย เช่น ส่งเสริมความระแวงและเป็นปรปักษ์ระหว่างชุมชนหรือระหว่างผู้ปกครองท้องถิ่น ให้ความช่วยเหลือฝ่ายที่มีเจตนาร่วมมือกับรัฐบาลกลางในการทำลายชนกลุ่มน้อยฝ่ายตรงข้าม

- 2) นโยบายจู่โจมให้หนัก (Strike Hard Policy) เป็นนโยบายขั้นเด็ดขาดที่เน้นการใช้เครื่องมือทางการทหารในการรักษาความสงบเรียบร้อยและสร้างความมั่นคง โดยผ่านการเคลื่อนกำลัง

ตำรวจและกองทหารขนาดใหญ่ ซึ่งมีทั้งปฏิบัติการกวาดล้าง ขับไล่ และล่าสังหาร ตลอดจนการลงโทษขั้นประหารชีวิต

3) นโยบายบูรณาการหลากหลายแนวทาง (Comprehensive Management Policy) กล่าวคือการเลือกใช้เครื่องมือและมาตรการที่มีความหลากหลายมิติ เช่น การศึกษา เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม การควบคุมโรงเรียนและศาสนสถาน โดยอ้างภัยความมั่นคงของรัฐจะมีการสั่งปิดกั้นให้เกิดความยากลำบากในการดำเนินกิจกรรม เช่น การถอดใบอนุญาตครูสอนศาสนา เป็นต้น

4) นโยบายดูดกลืนทางวัฒนธรรม (Cultural Assimilation) คือการบีบคั้นให้ชนกลุ่มน้อยค่อย ๆ เข้าผสมกลมกลืนกับชนกลุ่มใหญ่ ในที่สุดต้องหมดเอกลักษณ์และถูกดูดเข้าเป็นส่วนหนึ่งของเขตวัฒนธรรมหลัก เช่น การส่งเสริมให้มีภาษาเดียวเป็นภาษาประจำชาติ

อีกทั้ง รัฐบาลเมียนมาได้ปรับใช้นโยบายทุกประเภทเพื่อจัดการกับปัญหาโรฮิงจา โดยมีการผลิตยุทธศาสตร์แบ่งแยกแล้วปกครองเพื่อป้องกันการรวมตัวต่อต้านส่วนกลาง ดังจะเห็นได้จากการสร้างแนวร่วมระหว่างชุมชนพุทธเมียนมากับชุมชนพุทธยะไข่ เป็นต้น

การค้นหาเหตุผลเบื้องต้นการอพยพย้ายถิ่นเช่นที่ Sunil S. Amrith ได้อธิบายในงาน Migration and Diaspora in Modern Asia (Amrith, 2011, P. 168-169) ภาพรวมชี้ให้เห็นถึงการอพยพย้ายถิ่นฐานส่วนใหญ่ล้วนเป็นไป เพื่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของหลายประเทศในเอเชีย โดยเฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พบว่าประเทศไทย มีชาวเมียนมาหรือพม่าในอดีต ได้อพยพเข้ามาในประเทศไทยเพื่อขายแรงงาน ในช่วงยุค 1970-2010

ซึ่งอยู่ในยุคที่ Amrith เรียกว่า In the Age of globalization, ระหว่าง 1970-2010 มีชาวเมียนมาหลังไหลอพยพเข้ามาสูงถึง 1.1 ล้านคน ซึ่งเป็นแรงงานผิดกฎหมายกระจายอยู่ในการใช้แรงงาน ก่อสร้าง เรือประมง และภาคการเกษตร

ข้อมูลในแหล่งเดียวกับข้างต้นพบว่า เช่นเดียวกับอีกหลายประเทศที่หลังไหลเข้ามาในประเทศไทยแต่มีสัดส่วนที่น้อยกว่า แรงงานจากเมียนมาหลายเท่า ซึ่งแรงงานเหล่านี้ล้วนเป็นที่ทราบดี อยู่แล้ว ขณะที่ชาวมุสลิมเมียนมาในนครศรีธรรมราช ที่ปรากฏชัด ขึ้นจากผลพวงของการจับกุมมุสลิมโรฮินจาที่ผู้วิจัยค้นพบนั้น กลับมีความแตกต่าง เบื้องต้นพบว่ามีการประกอบอาชีพรับจ้าง หรือ ค้าขายเล็กน้อยในชุมชนมุสลิมที่เขากำนันกออาศัย พอใช้ พอกินยังชีพ แตกต่างจากแรงงานนอกกฎหมายในระดับมหภาค แต่ทว่าการย้ายถิ่นฐานของชาวมุสลิมเมียนมาที่ปรากฏขึ้นนั้นล้วนแต่มีพื้นฐานมาจากการถูกเบียดขับจากถิ่นฐานบ้านเกิด

บทบาทเครือข่ายชาวมุสลิมไทย องค์การภาคเอกชน และองค์กรระหว่างประเทศ

ตลอดเวลาการพำนักอาศัยชั่วคราวบริเวณสถานีตำรวจภูธร อำเภอกำแพงเพชร จังหวัดนครศรีธรรมราช นับจากวันแรกจนถึงวันที่มีการเคลื่อนย้ายชาวโรฮินจาจำนวน 98 คน กระจายไปอาศัยพำนักชั่วคราวเพื่อรอกระบวนการส่งต่อไปยังประเทศที่ 3 รวม 28 วัน ความช่วยเหลือในด้านเครื่องอุปโภค บริโภค นับจากวันแรกเต็มไปด้วยความช่วยเหลือของชาวมุสลิมในพื้นที่อำเภอกำแพงเพชร ซึ่งผู้นำทางศาสนาหมัสยิดต่าง ๆ ที่เข้ามาเยี่ยมชาวมุสลิมโรฮินจา ต่างระบุหลักการของชาวมุสลิมทุกคนเป็นสายเลือดเดียวกัน ภาระงบ

ประมาณของทางการทั้งในส่วนของสถานีตำรวจภูธรอำเภอหัวไทร หรืองบประมาณจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์นครศรีธรรมราช แทบไม่ต้องใช้จ่าย แต่ในด้านเอกสารภายใน นั้นผู้เขียนไม่มีความชัดเจนเพียงพอ

ทว่าในภาคสนามกลับพบว่าเครือข่ายมุสลิมนครศรีธรรม- ราช โดยเฉพาะผู้นำศาสนาประจำมัสยิดต่าง ๆ รวมไปถึงคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้เข้ามามีบทบาท ในการให้ความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านอาหาร และเสื้อผ้าสวมใส่ มัสยิดอัสดีกัว บ้านหน้าศาล อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นศูนย์กลางการบริจาคจากเพื่อนชาว มุสลิม และโรงครัวสำหรับผลิตอาหาร อย่างเป็นระบบและเครือข่าย โรงเรียนสอนศาสนาหลายจังหวัดได้เข้ามาเยี่ยมเยียนพร้อมส่งผ่าน ความช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง

ในความช่วยเหลือนั้นเริ่มพบคนอีกกลุ่มหนึ่งที่เข้ามา มี บทบาทในการพูดคุย และสอนบางอย่างกับชาวโรฮิงจา จนเจ้าหน้าที่ สังเกตและห้ามคนกลุ่มนี้เข้ามา เมื่อได้มีโอกาสพูดคุยเก็บข้อมูลกลับ มีข้อสงสัยที่เพิ่มขึ้นจากข้อมูลที่ได้รับ คนกลุ่มนี้ได้นำเอกสารมาแสดง ตนเป็นชาวโรฮิงจาที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยแล้วคนละหลายปี เช่น ที่กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ ระนอง เป็นต้น คนเหล่านี้แสดงตัวและ แสดงถึงบทบาทในการช่วยเหลือชาวโรฮิงจาพลัดถิ่น โดยใกล้ชิดกับ องค์การการกุศลแห่งหนึ่ง (ขอสงวนชื่อ) บางคนเดินทางมาด้วยรถยนต์ หุรรหาคาแพง พยายามส่งผ่านความช่วยเหลือด้านเครื่องอุปโภค และเชื่อมโยงกับบางองค์กรในต่างประเทศ โดยมีสถานีโทรทัศน์ เฉพาะกลุ่มคอยติดตามสนับสนุนส่งกระจายข้อมูลรูปแบบเฉพาะ ที่อิงกับข้อมูลความเดือดร้อนของชาวมุสลิมโรฮิงจาจากกลุ่มนี้ แต่ใน

ทางกลับกันหน่วยงานความมั่นคง ได้ติดตามข้อสงสัยกับพฤติกรรม บางประการที่มีความไม่ชัดเจนของคนกลุ่มนี้ ข้อมูลเชิงลึกยิ่งพรวดซื่อนระหว่างความจริง และข้อมูลเชิงลึกยิ่งกว่านั้น ทั้งองค์กรภาคเอกชนที่ยื่นมือเข้ามาเพียงแค่ผิวเผิน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าหลังคนกลุ่มนี้เดินทางกลับไปได้ไม่นาน ความพยายามในการหลบหนีของชาวโรฮิงจาเกิดขึ้นแต่เจ้าหน้าที่ป้องกันไว้ได้ ขณะเดียวกันการให้การข้อมูลการเดินทางกลับเปลี่ยนแปลงหรือผันผวนไป ระหว่างมีความสนใจในการเดินทาง และการถูกบีบบังคับ

การเปิดเผยข้อมูลของสื่อสารมวลชนอย่างต่อเนื่องนับจากวันแรกผ่านไป 10 วัน ในวันที่ 21 มกราคม พ.ศ.2558 ทำให้องค์กรที่เกี่ยวข้องอย่างสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งองค์การสหประชาชาติ หรือ ยูเอ็นเอชซีอาร์ ประจำประเทศไทย (United Nations High Commissioner for Refugees) ส่ง นายเชิร์จ เบอร์โทมิโอ² เจ้าหน้าที่ภาคสนาม ฝ่ายคุ้มครอง ยูเอ็นเอชซีอาร์ประจำประเทศไทย พร้อมด้วยคณะได้ลงพื้นที่เข้าเยี่ยมเยียนชาวโรฮิงจาได้กล่าวว่ายูเอ็นเอชซีอาร์ ประจำประเทศไทยได้เข้าประสานเพื่อให้การช่วยเหลือชาวโรฮิงจาเหล่านี้อย่างเต็มที่ต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องและยืนยันว่าจะไม่เข้าไปแทรกแซง หรือก้าวเข้าไปในการดำเนินการตามกฎหมายของประเทศไทย ขณะเดียวกันได้ประสานงานกับส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อหาช่องทางในการส่งต่อชาวโรฮิงจาที่ต้องการอพยพไปยังประเทศที่ 3 ในขณะนี้ คือ สหรัฐอเมริกา ที่ให้การยอมรับ และมีชาวโรฮิงจาส่วนหนึ่งได้อพยพไปอาศัยที่นั่นแล้ว

² ผู้เขียนสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 21 มกราคม พ.ศ.2558 เวลา 10.00 น. ณ สถานที่พักพิงชั่วคราวชาวโรฮิงจา สภ.หัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช

ส่วนกรณีการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ตามความผิดในกฎบัตรสหประชาชาติ ในพื้นที่พม่าที่ตั้งเดิมของพวกเขา สหประชาชาติได้ให้ความสำคัญเข้าประสานกับทุกส่วน โดยเฉพาะกับรัฐบาลผู้ปกครองพื้นที่ เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างนุ่มนวลโดยไม่ต้องการเข้าไปปะทะต่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เนื่องจากไม่มีประโยชน์ใด ๆ เกิดขึ้น นายเบอร์โทมิโอ ยืนยันในวันนั้น

นับจากวันนั้นได้ติดตามมาอย่างต่อเนื่องบทบาทที่จะเร่งส่งต่อให้ความช่วยเหลือชาวโรฮิงจา กลับไม่ได้รับความรวดเร็ว เช่นที่หลายคนตั้งข้อสังเกตแม้ว่าจะอ้างถึงประเทศที่ 3 อย่างสหรัฐอเมริกา ที่พร้อมรับชาวโรฮิงจา แต่จนถึงขณะนี้ไม่มีเจ้าหน้าที่คนใดยืนยันได้ว่ามีชาวโรฮิงจาไปพำนักยังประเทศที่ 3 ด้วยความช่วยเหลือของยูเอ็นเอชซีอาร์ ชาวโรฮิงจาจำนวน 98 รายกลุ่มนี้ยังกระจายพำนักอยู่ในประเทศไทย แท้จริงแล้วการเคลื่อนไหวขององค์กรระหว่างประเทศเช่นนี้จึงนำศึกษาถึงอุปสรรคเชิงซ้อนจากอิทธิพลโครงสร้างของนโยบายระหว่างประเทศหรือไม่ โดยเฉพาะอำนาจจากหลังนโยบายของยูเอ็นเอชซีอาร์

การปรากฏตัวของพหุพลัดถิ่นในนครศรีธรรมราช

ในการติดตามศึกษาค้นหาข้อมูลของชาวโรฮิงจา ที่ปรากฏขึ้นในนครศรีธรรมราช นับได้ว่าเป็นครั้งแรกในการถูกควบคุมไว้ได้จำนวนหลักร้อย ซึ่งก่อนหน้านี้ล้วนแต่ปรากฏอยู่ในจังหวัดทางภาคใต้ฝั่งตะวันตกหรือในโซนแถบทะเลฝั่งอันดามันตลอดเวลา 1 เดือน ที่ผู้เขียนได้ตระเวนเข้าออกอยู่ในที่ควบคุม พบปะผู้คนเกี่ยวข้องหลายส่วนด้วยกัน หนึ่งในจำนวนนั้นพบว่า ในพื้นที่เริ่มต้นของอำเภอหัวไทร การปรากฏตัวขึ้นของชาวมุสลิมโรฮิงจา ทั้งที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นครศรีธรรมราช และต่างจังหวัดเข้ามาแสดงความช่วยเหลือต่างพูดภาษาไทยได้อย่างชัดเจน แต่ทว่าสำเนียงยังคงมีร่องรอยของความเป็นต่างชาติ

และเมื่อผู้เขียนศึกษาข้อมูลสืบค้นผ่านชาวมุสลิมเมียนมา ที่เดินทางมาจากมณฑลเยลเยเมื่อ 25 ปี ก่อนซึ่งเป็นผู้เชื่อมโยงไปหาชาวมุสลิมโรฮิงจา และชาวมุสลิมกลุ่มชาติพันธุ์อื่นอีกหลายคน ในอีกหลายอำเภอของจังหวัดนครศรีธรรมราช ปรากฏชาวโรฮิงจา ซึ่งได้อพยพมาปักหลักทำมาหากินอยู่ในพื้นที่เหล่านั้นหลายคนด้วยกัน ล้วนมีหวังระยะที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ของประเทศไทยมากกว่า 10 ปีขึ้นไป หลายคนประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองมีครอบครัวจนมีลูกอยู่ในวัยเรียนมัธยมภาคบังคับจนจบแล้ว แต่กลับไม่สามารถเข้าเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาได้ เนื่องจากมีปัญหาด้านเอกสารระบบทะเบียนราษฎร

ข้อมูลเบื้องต้นพบว่านอกจากชาวมุสลิมโรฮิงจา และชาวมุสลิมที่ไม่ใช่โรฮิงจาแต่พวกเขาอธิบายที่มาและชาติพันธุ์ตัวเอง ว่าเป็นมุสลิมที่เดินทางมาจากรัฐอื่นของเมียนมา ที่ปรากฏตัวประกอบอาชีพอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งส่วนใหญ่แล้ว

พบว่ามีอาชีพขายโรตีสี่เร่ รับซื้อของเก่า และรับจ้างทั่วไป

ชาวมุสลิมโรฮิงจารายหนึ่ง ซึ่งขอสมมตินามในที่นี้ว่า “ซอ” ขอได้อพยพมาอาศัยอยู่ในอำเภอหนึ่งของจังหวัดนครศรีธรรมราช มาแล้วกว่า 15 ปี ประกอบอาชีพขายโรตีสี่เร่ มีภรรยาเป็นชาวไทยมุสลิม เมื่อราว 5 ปีที่ผ่านมาแต่อีกนัยหนึ่งยังสามารถติดต่อกับพื้นที่ยะไข่ได้ และติดต่อชาวโรฮิงจาที่อาศัยอยู่ในประเทศที่ 3 ได้ผ่านบางช่องทางการสื่อสาร “ซอ” เป็นหนึ่งในหลายรายที่นายหน้าค้ามนุษย์ได้ติดต่อเพื่อให้จ่ายเงินค่าไถ่หลานของเขาที่ถูกกักตัวอยู่บนเขาแก้ว อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา ในราคา 80,000 บาท หลังจากที่เขาได้ออนจ่ายผ่านสถาบันทางการเงินแห่งหนึ่งในจังหวัดนครศรีธรรมราชไปแล้ว ถูกเรียกเพิ่มอีก 50,000 บาท แต่ไม่มีเงินพอท้ายที่สุดหลานชายถูกสังหารบนเขาแก้วซึ่งเป็นต้นเรื่องของการค้นพบหลุมศพจำนวนมาก และเป็นจุดเริ่มต้นทลายขบวนการค้ามนุษย์ครั้งใหญ่ของประเทศไทย

การสื่อสารสัมพันธ์ระหว่างกันของชาวโรฮิงจา พบว่ามีลักษณะของความเป็นเครือข่ายพอสมควร โดยครั้งหนึ่งผู้เขียนสามารถโทรศัพท์พูดคุยกับชาวโรฮิงจา ขณะอยู่บนเรือในน่านน้ำของจังหวัดระนอง ซึ่งเป็นหมายเลขที่ได้จากมุสลิมเมียนมารายหนึ่งที่มีความกว้างขวางในวงของผู้พลัดถิ่นที่ปักหลักอยู่ในประเทศไทย มีสถานะเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจในการประสานต่าง ๆ สามารถออกหน้าเป็นตัวแทนเข้าเจรจาท่อรอง หรือให้การช่วยภาครัฐได้ โดยคาดหวังว่าหากข้อมูลนี้ถูกเผยแพร่ ทางกาและสื่อมวลชนทราบเรื่องและสามารถติดต่อกับชาวโรฮิงจาที่อยู่บนเรือได้จะได้รับการช่วยเหลือให้ขึ้นฝั่งได้ ส่วนชาวโรฮิงจาที่ผู้เขียนได้มีโอกาสพูดคุยในเรื่องนั้นไม่นาน ทราบภายหลังว่าได้ถูกผลักดันออกนอกน่านน้ำไทย

ไปโดยกองทัพเรือ และที่สุตปลายทางของเรือลำนั้นได้ไปถึงประเทศอินโดนีเซีย นั้นแสดงให้เห็นและน่าเชื่อได้ว่า ความเชื่อมโยงของการสื่อสารระหว่างพื้นที่ถูกสื่อถึงกันก่อนแล้วก่อนที่จะมีการนัดหมายอพยพออกมาจากเมียนมา ไม่ได้มีการเดินทางออกมาโดยไร้จุดหมาย แต่ทว่ามีเครือข่ายที่ซับซ้อนเชื่อมโยงอยู่พอสมควร

มุสลิมเมียนมาความหมายและการจำแนก

ตลอดการลงพื้นที่ช่วงแรกคือเดือนมกราคม พ.ศ.2558 หลังจากนั้นผู้เขียนได้สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชาวโรฮิงจา และชาวมุสลิมเมียนมา ซึ่งเขายังว่าเดินทางมาจากมณฑลเยเมื่อ 25 ปีก่อน ข้อมูลที่ได้รับมาตลอดในปี พ.ศ.2559 พบว่าไม่เฉพาะชาวโรฮิงจาเท่านั้น ที่กลายสภาพเป็นผู้พลัดถิ่นอาศัยอย่างถาวรอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช เช่น ชาวมุสลิมเมียนมาที่ขอสมมติชื่อในที่นี้ว่า “อิม” ซึ่งมีภรรยา 2 คนเป็นชาวมุสลิมเมียนมา 1 คน และไทยมุสลิม 1 คน ให้ข้อมูลว่ามีชาวมุสลิมที่เดินทางมาจากเมียนมา ที่อาศัยอยู่ในนครศรีธรรมราชกระจายอยู่ในหลายอำเภออยู่ด้วยกันประมาณ 130 คนเศษ ล้วนแต่อาศัยอยู่ในนครศรีธรรมราชเกินกว่า 10 ปีทั้งสิ้น โดยแต่ละกลุ่มนั้นมาจากหลายรัฐด้วยกัน มีช่องทางในการเดินทางเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยแตกต่างกันแต่ทุกคนสามารถติดต่อกันได้ จากการที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีความคุ้นเคยกันเกิดความไว้วางใจ เชื่อใจ ไว้วางใจกัน ก่อให้เกิดเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงเฉพาะในลักษณะของชาติพันธุ์ชาวมุสลิมเมียนมา โดยที่ไม่ปรากฏว่ามีสมาชิกในเครือข่ายเป็นชาวพุทธเมียนมาปะปนอยู่ในเครือข่ายนี้ เมื่อมีชาวมุสลิมเมียนมาเดือดร้อนจะมีการให้การช่วยเหลือเช่นการเป็นล่ามให้ทางการ หรือประสานงานกับทางการ เป็นต้น

J.A. Berlie นักวิชาการทางด้านศาสนาและมานุษยวิทยา
ชาติพันธุ์ ได้จำแนกกลุ่มมุสลิมในเมียนมาออกเป็น 4 กลุ่มหลัก
คือ (J.A. Berlie, 2008, P.7)

1.ชาวมุสลิมเชื้อสายอินเดีย บังคลาเทศ และปากีสถาน ถือเป็นชุมชนชาวมุสลิมขนาดใหญ่ในเมียนมา

2.ชาวมุสลิมอาระกันที่ หรือ โรฮินจา มีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่พิเศษแตกต่างไปจากกลุ่มแรก

3.ชาวปันทาย หรือชาวหุย เป็นจีนมุสลิมที่สืบเชื้อสายมาจากพวกอาหรับ เปอร์เซียและเอเชียกลาง หากแต่ได้อพยพมาตั้งรกรากอยู่ในเขตการค้าสำคัญของเมียนมา

4.ชาวเมียนนามุสลิม หรือที่เรียกกันว่าพวกเซอบาดี (Zerbadee) ปรากฏครั้งแรกในรายงานสำมะโนประชากรอาณานิคมเมียนมาที่ข้าราชการอังกฤษทำขึ้นเมื่อปี ค.ศ.1891

การปรากฏชาวมุสลิมเมียนมา ที่ผู้เขียนได้พบและสังเกตเห็นความเชื่อมโยงระหว่างกันเป็นครั้งแรกยังเหมารวมว่าพวกเขาเป็นชาวโรฮินจาพลัดถิ่น แต่ทว่าเมื่อศึกษาลงลึกลงไปแม้ว่าจะนับถือศาสนาอิสลามเช่นเดียวกันกลับพบความแตกต่างทางชาติพันธุ์หลายคนที่มีโอกาสพบและพูดคุยกันแล้วพอเห็นได้ถึงความแตกต่างผู้เขียนจึงใช้คำว่า “มุสลิมเมียนมา” เป็นคำที่ให้ความหมาย อธิบายความเป็นผู้พลัดถิ่นที่ไม่เฉพาะชาวโรฮินจา ที่ต้องพลัดถิ่นฐานออกมาจากเมียนมา แต่ยังมีชาวมุสลิมชาติพันธุ์อื่นอีกที่อยู่ในวงเดียวกันและอาศัยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกันในขอบเขตจังหวัดนครศรีธรรมราชผู้เขียนจึงขอใช้คำจำกัดความที่ครอบคลุมความเป็นมุสลิมที่เดินทางพลัดถิ่นออกมาจากเมียนมา อันเป็นความหมายรวมที่เห็นว่าจะเหมาะสม

พื้นที่อาศัยของชาวมุสลิมเมียนมา ในจังหวัดนครศรี-
ธรรมราช ที่กระจายตัวอยู่ในหลายอำเภอ เมื่อติดตามข้อมูล
สังเกตการณ์เบื้องต้นพบว่าพื้นที่อาศัยของเขาจะเลือกอาศัยในพื้นที่
ชุมชนมุสลิมดั้งเดิมเป็นหลัก โดยมีศูนย์กลางของชุมชนนั้นเป็น
มัสยิด สถานที่ประกอบศาสนกิจ ลักษณะบ้านเรือนจะมีการเข้าบ้าน
แบบง่าย ๆ มีความสะดวกในการประกอบอาชีพ เช่น ขายโรตีสีโร่ หรือ
ขนมตามความนิยมในพื้นที่อาศัย ซึ่งปัจจุบันมีพัฒนาการในวิธีการ
ขายพบว่าเมื่อ 5 ปีก่อนล้วนใช้รถเข็นเร่เป็นหลัก แต่ในปัจจุบันมีการ
ปรับใช้รถจักรยานยนต์ดัดแปลงพ่วงข้าง และมีสินค้าขนมแบบใหม่
เช่น ขนมเครป น้ำอัดลม หรือขนมขบเคี้ยวมากขึ้น การขายโรตีสีโร่
โน้มลดลง

ความกลมกลืนในชุมชนจากความเป็นคนต่างชาติ ไม่ถือเป็น
อุปสรรคในการอาศัยในพื้นที่เนื่องจากมีศาสนาอิสลามเดียวกันกับ
ผู้คนชาวไทยมุสลิมในชุมชนอาศัย ทำให้เกิดความกลมกลืนกับวิถี
ชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และศาสนาของพื้นที่นั้นแฝงฝัง การละหมาด
ประจำวันชาวมุสลิมเมียนมาจะเข้าร่วมเป็นประจำ รวมทั้งประเพณี
ที่เกี่ยวข้องศาสนาห้วงเวลาต่าง ๆ มีการเข้าไปสนับสนุนช่วยเหลือด้าน
แรงงาน หรือสิ่งที่สามารถสนับสนุนได้อย่างเต็มที่กับศาสนสถาน
ศาสนาจึงเป็นแกนสำคัญทำให้ชาวมุสลิมเมียนมาสามารถมีความ
กลมกลืนกับชุมชนอาศัย ทั้งยังมีพฤติกรรมสังคมเช่นเดียวกับชาว
มุสลิมพื้นถิ่นเช่นการพบปะตามร้านน้ำชาจุดศูนย์รวมของสมาชิกใน
ชุมชน โดยเฉพาะชาวมุสลิมเมียนมาเป็นต้น

การอาศัยในชุมชนมุสลิมเมียนมา ชุมชนยอมรับในฐานะ
ผู้นับถือศาสนาอิสลาม เช่นเดียวกับคนไทยมุสลิมในชุมชน สัมพันธ-
ภาพระหว่างกันมีความกลมกลืน ปรากฏการณ์ยอมรับจนมีการ

แต่งงานเกิดขึ้นระหว่างชายชาวมุสลิมเมียนมา และหญิงชาวไทยมุสลิม หรือหญิงชาวมุสลิมเมียนมา แต่งงานกับชาวไทยมุสลิม ขณะที่ชาวมุสลิมเมียนมาที่แต่งงานอยู่กินด้วยกันเองนั้นเมื่อมีบุตรจะก่อเกิดปัญหาสถานะทางทะเบียนและการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐไทย ปัญหาที่ปรากฏคือบุตรไม่สามารถเข้าเรียนในระดับปริญญาตรีได้ หรือการเข้าถึงสิทธิการรักษาพยาบาล

สถานะและพื้นที่การดำรงของชาวมุสลิมเมียนมา

ชาวมุสลิมเมียนมาที่กระจายตัวพำนักอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่มีลักษณะการแฝงฝังอาศัยอยู่ในชุมชนปะปนกับชาวไทยมุสลิม เป็นสมาชิกในวัฒนธรรมทางศาสนาโดยมีสภาพเป็นเครือข่ายที่มีการติดต่อเชื่อมโยงถึงกันทั้งหมด และมีบุคคลที่มีสถานะของผู้นำเครือข่ายที่คอยเป็นผู้ประสานงานในด้านต่าง ๆ ขณะที่ผู้ประสานงานจะมีสถานะที่ถูกยอมรับจากกฎหมายได้รับรองในการเป็นล่ามแปลภาษาเมียนมา ในกระบวนการยุติธรรมของรัฐไทย และเป็นผู้ที่มีบทบาทเชื่อมโยงกับเจ้าหน้าที่รัฐ ส่วนสถานะทางกฎหมายของผู้ประสานงานกลับมีความไม่ชัดเจนและมีความคลุมเครือ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่ามีสภาพเป็นผู้ที่อยู่ในกฎหมายขณะเดียวกันไม่มีความชัดเจนในสถานะตัวตนตามกฎหมายไทย

มุสลิมเมียนมาที่ผู้เขียนขอใช้ชื่อสมมติว่า “หมัด” เป็นหนึ่งในนั้น การสร้างพื้นที่ตัวตนสามารถติดต่อสื่อสารเจ้าหน้าที่รัฐไทยในระดับสูงได้โดยไม่ยากเย็น บทบาทที่สามารถร้องขอให้เจ้าหน้าที่รับการร้องทุกข์จากชาวเมียนมาปรากฏชัดเจนหากชาวเมียนมาเข้าร้องทุกข์กับเจ้าหน้าที่รัฐ และดูเหมือนว่าจะไม่ได้รับความสนใจ “หมัด” สามารถประสานงานให้เจ้าหน้าที่รับข้อร้องทุกข์ได้ ขณะที่

“หมัด” แลกเปลี่ยนกับการทำหน้าที่ในกฎหมายของรัฐไทยให้เจ้าหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ แต่ในเวลาเดียวกัน “หมัด” สามารถสร้างพื้นที่การยอมรับในอำนาจการต่อรองของเขาในแวดวงชาวมุสลิมเมียนมาพลัดถิ่นในจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้อย่างไม่ยากเย็น

สรุป

ปรากฏการณ์โรฮิงจา ที่เกิดขึ้นในจังหวัดนครศรีธรรมราช กลายเป็นเรื่องใหญ่ที่นำไปสู่การขยายผลหลายเครือข่ายขบวนการข้ามมนุษย์ในประเทศไทย ซึ่งมีทั้งนักธุรกิจ นักการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการพลเรือน ข้าราชการตำรวจ และข้าราชการทหาร ถูกจับกุมดำเนินคดีบางรายหลบหนีออกนอกประเทศ และนำไปสู่การยึดทรัพย์จำนวนมาก แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกลับค้นพบว่าผู้พลัดถิ่นชาวมุสลิมเมียนมา ที่อาศัยพำนักอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีลักษณะเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงถึงกันมีการแฝงฝังอาศัยในชุมชนมุสลิมแบบผสมกลมกลืนโดยอาศัยการยอมรับวัฒนธรรมศาสนาอิสลามแบบเดียวกัน การสร้างตัวตนเป็นศาสนิกเดียวกันทำให้เกิดการยอมรับจากชุมชนแห่งที่พำนัก สร้างครอบครัวสัมพันธ์กับชาวไทยมุสลิม ขณะที่ผู้ประสานงานที่อยู่ในฐานะ “ผู้นำ” เครือข่ายได้สร้างพื้นที่ต่อรองกับผู้ใช้อำนาจทางกฎหมาย โดยมีพื้นที่ตัวตนในกฎหมาย ขณะเดียวกันพื้นที่ตัวตนนอกกฎหมายมีความพรมั่ว แต่ในเวลาเดียวกันสามารถสร้างพื้นที่การยอมรับและเพิ่มขยายอำนาจการต่อรองในสถานะ “นำ” กับเครือข่ายมุสลิมเมียนมาในจังหวัดนครศรีธรรมราช

หมายเหตุ

บุคคลชาวมุสลิมเมียนมาที่ปรากฏในเนื้อหาเป็นบุคคลที่มีตัวตนจริง แต่ผู้เขียนใช้ชื่อสมมติและมีเจตนาที่จะไม่ระบุพื้นที่พำนักชัดเจน เพื่อปกป้องเขาเหล่านั้นตามสมควร

บรรณานุกรม

- ขวัญชีวัน บัวแดง. (2554). พื้นที่ทางศาสนาและการปรับสร้างอัตลักษณ์ของผู้ย้ายถิ่นในพื้นที่ชายแดนไทย-พม่า. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เครือข่ายผู้ย้ายถิ่นในลุ่มน้ำโขง ศูนย์ผู้ย้ายถิ่นเอเชีย. (2548). หนังสือคู่มือการย้ายถิ่นในอนุภาคลุ่มน้ำโขง. ฮ่องกง: Asian Migrant Centre (AMC.).
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2542). การวิจัยทางมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิระวุฒิ เสนาคำ. (2549). มานุษยวิทยาข้ามพรมแดน. กรุงเทพฯ: วัฒนธรรม.
- _____. (2549). เยือนไทยพลัดถิ่นในพม่า. กรุงเทพฯ: โครงการปฏิบัติการชุมชนและเมืองน่าอยู่ มูลนิธิชุมชนไท.
- ดุสิต ปรีชาธิ. (2558). โรฮิงจา รัฐชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ และความขัดแย้ง. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- _____. (2547). แนวคิดคนพลัดถิ่นกับการศึกษาชาติพันธุ์. ในว่าด้วยแนวคิดการศึกษาชาติพันธุ์, รวบรวมโดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- บุษยรัตน์ กาญจนดิษฐ์. (2549). วิถีชีวิตของแรงงานข้ามชาติที่มาจากประเทศพม่าในพื้นที่กรุงเทพมหานคร: กรณีศึกษาแรงงานข้ามชาติในโครงการสอนภาษาไทย - ภาษาอังกฤษ ของคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตยในพม่า. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- พิทยา พานทอง. (2552). กระบวนการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติจากประเทศพม่าสู่จังหวัดแม่ฮ่องสอน กรณีศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่และกะเหรี่ยง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พัชรพล วงศ์บุญสิน. (2553). การย้ายถิ่น: ทฤษฎีและความเป็นไปในเอเชีย. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รายงานค้านุชย์. (2557). สหรัฐอเมริกาคัดอันดับไทยอยู่บัญชีร้าย. สืบค้น

กันยายน 2559, จาก <http://prachatai.com/journal/> 2014/06/54150.

ศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย สถาบันเอเชียศึกษา. (2540). **การย้ายถิ่นข้ามชาติในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ปัญหา และแนวโน้ม**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เศกสิน ศรีวัฒนากุลกิจ. (2552). **การค้ามนุษย์ในกลุ่มทนายาที่ 2 ของผู้ย้ายถิ่นจากประเทศพม่า**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

Amrith, S. S. (2011). **Migration and Diaspora in modern Asia**. UK: Cambridge University Press.

Armstrong, J. A. (1976). **Mobilized and Poletarian Diasporas**. USA: The American Political Science Review.

Berlie, J. A. (2008). **The Burmanization of Myanmar's Muslims**. White Lotus.

Baumann, M. (2000). **Diaspora: Genealogies of semantics and transcultural comparison**. Numen.

Cohen, R. (1996). **Global diaspora: An introduction**. Seattle: University of Washington Press.

Schiller, N. G., Basch, L. & Blanc-Szanton, C. (1992). **Towards a transnational perspective on migration**. USA: New York Academy of Sciences.

Safran, W. (1991). Diasporas in modern societies: Myths of homeland and return. **Diaspora** 1(1), 83-99.

Vertovec, S. (1999). Conceiving and researching transnationalism. **Ethnic and Racial Studies**, 22(2), 447-462.

Wahlbeck, O. (2002). The concept of diaspora as an analytical tool in the study of refugee communities. **Journal of Ethnic and Migration Studies**, 28(2), 221-238.